

**Utbildning på avancerad nivå inom
kunskapsområdet Humaniora
vid Karlstads universitet**

—

En omvärldsanalys

Eva Zetterman
Lektor i Konst- och bildvetenskap
Estetisk-filosofiska fakulteten
Karlstads universitet, HT 2007

Innehållsförteckning

Inledning – uppdragets utformning	3
Bakgrund – anpassningen till Bolognasystemet	3
Utbudet av utbildning på avancerad nivå i humaniora	4
Göteborgs universitet (GU)	4
Karlstads universitet (KaU)	6
Linköpings universitet (LiU)	6
Lunds universitet (LU)	7
Mittuniversitetet (MiU)	9
Stockholms universitet (SU)	9
Umeå universitet (UmU)	11
Uppsala universitet (UU)	11
Växjö universitet (VxU)	12
Örebro universitet (ÖU)	13
Sammanfattning	14
Hur ser det ekonomiska läget ut för humaniora?	15
Orsaksförklaringar till den minskade studentvolymen	16
Etableringen av humanister på arbetsmarknaden	17
Balansen mellan tillgång och efterfrågan på humanister	18
Efterfrågade kompetenser på framtidens arbetsmarknad	19
Strategidokument vid Karlstads universitet	20
Högskoleverkets kriterier för utbildning på avancerad nivå	21
Förslag på kategorier av studiegångar	21
Förslag på modeller för magister- och masterexamen	22
Källförteckning	26

Inledning – uppdragets utformning

Denna rapport med en omvärldsanalys av utbildning på avancerad nivå avser att finna svar på frågan: Vad kan vi göra här vid Karlstads universitet? I utformningen av uppdraget angavs att beakta följande faktorer: arbetsmarknadens behov, andra lärosätens utbud, studenternas efterfrågan, samt universitetets utbildningsstrategi. Från början var det tänkt att två personer skulle arbeta med detta utredningsuppdrag. På grund av att arbetsstyrkan minskade från två till en har omvärldsanalysen begränsats till området humaniora. Likaså antalet beaktade faktorer, där studenternas efterfrågan fått utgå. Framarbetandet av ett tillförlitligt källmaterial i form av den enkätundersökning och det antal djupintervjuer som krävs för att ge en någorlunda rättvis bild av studenternas behov rymms inte inom uppdragets stipulerade tidsram. I det källmaterial som utgörs av Högskoleverkets rapporter ges dock en antydning om studenternas efterfrågan på utbildning på avancerad nivå, vilket gäller generellt i Sverige. Övriga stipulerade faktorer som andra lärosätens utbud, arbetsmarknadens behov, samt universitetets utbildningsstrategi har däremot beaktats och redovisas i varsitt avsnitt. Syftet med uppdraget är att utifrån en kvalificerad analys skissa fram några utvecklingsmöjligheter för utbildning på avancerad nivå inom området humaniora vid Karlstads universitet. Det källmaterial analysen vilar på utgörs av muntlig information från samtal, samt statistik och tillgänglig information på hemsidor och i rapporter, skrifter och strategidokument. Allt källmaterial som ligger till grund för denna rapport redovisas i källförteckningen.

Bakgrund – anpassningen till Bolognasystemet

Enligt den nya utbildnings- och examensstruktur som infördes i Sverige fr.o.m. januari 2007 delas all högre utbildning på universitet och högskolor in i tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. På grundnivå ges två generella examina: högskoleexamen och kandidatexamen. Även på avancerad nivå ges två typer av generella examen: magister- och masterexamen. Syftet är att skapa en struktur för högre utbildning som är jämförbar inom Europa. Det långsiktiga målet är att främja rörligheten mellan de europeiska utbildningssystemen och på den europeiska arbetsmarknaden. Enligt tidigare examensstruktur krävde en magisterexamen minst fyra års studier, varav två år inom huvudämnet (2+2 år). Uppsatsen motsvarade inom de flesta humanistiska ämnen en halv termins heltidsstudier, dvs. 15 hp enligt det nya poängsystemet. En magisterexamen enligt Bolognamodellen kräver lika många års studier, tre år på grundnivå och ett år på avancerad nivå (3+1). För en masterexamen krävs ytterligare ett år på avancerad nivå (3+2 år). Kraven för en magister- respektive en masterexamen formuleras i Högskoleförordningen, Bilaga 2, följande:

Magisterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 60 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 30 högskolepoäng med fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen, yrkesexamen om minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen.

Masterexamen uppnås efter att studenten fullgjort kursfordringar om 120 högskolepoäng med viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, varav minst 60 högskolepoäng med fördjupning inom det huvudsakliga området (huvudområdet) för utbildningen. Därtill ställs krav på avlagd kandidatexamen, konstnärlig kandidatexamen, yrkesexamen om minst 180 högskolepoäng eller motsvarande utländsk examen.

Studenten skall även ha fullgjort ett självständigt arbete i form av ett examensarbete. Kraven för ett självständigt examensarbete på magister- respektive en masternivå formuleras i Högskoleförordningen, Bilaga 2, följande:

För magisterexamen skall studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen.

För masterexamen skall studenten inom ramen för kursfordringarna ha fullgjort ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 30 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen. Det självständiga arbetet får omfatta mindre än 30 högskolepoäng, dock minst 15 högskolepoäng, om studenten redan har fullgjort ett självständigt arbete på avancerad nivå om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet för utbildningen eller motsvarande från utländsk utbildning.

Dessa regler som trädde i kraft 1 juli 2007 skall hädanefter tillämpas för all utbildning i Sverige på avancerad nivå. Övergångsregler för att kunna tillgodoräkna sig en utbildning påbörjad före 1 juli 2007 och ett examensarbete enligt en tidigare examensstruktur gäller fram till och med utgången av juni 2015. Hur har då dessa regler tillämpats i övergången från ett tidigare examenssystem till ett nytt inom den högre utbildningen vid lärosäten i Sverige? I det följande avsnittet redovisas den utbildning på avancerad nivå som erbjuds i Sverige från och med hösten 2007. De frågeställningar som har varit vägledande är: Hur har utbudet av utbildning på avancerad nivå utformats? Och hur redovisas och förmedlas detta utbud?

Utbudet av utbildning på avancerad nivå inom humaniora

I Sverige finns för närvarande 14 statliga universitet och 22 statliga högskolor (samt 3 högskolor med enskild huvudman, 9 s.k. enskilda utbildningsanordnare, samt ett antal utbildningsanordnare med psykioterapeututbildning). I denna rapport har jag koncentrerat mig på universiteten och av dessa de som erbjuder kurser inom humaniora. Luleå tekniska universitet, KTH, Karolinska institutet och Sveriges lantbrukuniversitet faller därmed bort. De 10 universitet i Sverige som erbjuder kurser inom humaniora är Göteborgs universitet (GU), Karlstads universitet (KaU), Linköpings universitet (LiU), Lunds universitet (LU), Mittuniversitetet (MiU), Stockholms universitet (SU), Umeå universitet (UmU), Uppsala universitet (UU), Växjö universitet (VxU) och Örebro universitet (ÖU).

På grund av en generell gemensam uppdelning på universiteten i Sverige mellan kunskapsområden omfattar humaniora i redovisningen nedan historisk-filosofiska och språkvetenskapliga huvudområden/ämnen. För att nå information om utbildning inom humaniora på avancerad nivå vid dessa universitet har jag gått in på respektive universitets hemsidor. Den information som förmedlas på respektive universitets hemsida redovisas nedan med universiteten i alfabetisk ordning. Eftersom inte bara min utan även blivande studenters informationssökning om den utbildning på avancerad nivå som erbjuds vid olika lärosäten främst sker via nätet, ger jag även en kommentar till hur lätt- respektive svårillgänglig denna information är från respektive universitets hemsida.

Göteborgs universitet (GU)

Vid humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet erbjuds studenten från och med hösten 2007 ca 200 olika kurser på avancerad nivå. Fler kommer att erbjudas från och med våren 2008. De ges av ett 30-tal huvudområden, vilka inbegriper språk och historiskt, filosofiskt och estetiskt inriktade huvudområden. Majoriteten av kurserna är fristående kurser om 15 hp. Övriga är antingen hälften så korta (7,5 hp) eller dubbelt så långa (30 hp). En av dessa kurser är praktiskt inriktad mot en kommande akademisk verksamhet – *Vetenskaplig planering och presentation* (15 hp) – med övning i muntlig och skriftlig presentation på svenska och engelska av konferensföredrag, populärvetenskapliga föredrag, vetenskapliga artiklar och populärvetenskapliga texter. Samtliga kurser som erbjuds kan läsas antingen inom ett utbildningsprogram eller för en individuell

utbildningsprofil. Båda dessa alternativ kan leda fram till en magisterexamen (60 hp) eller en masterexamen (120 hp). Samtliga kurser är angivna som kurser på avancerad nivå. De är med andra ord inte skiktade sinsemellan, bundna till antingen en magister- eller en masternivå.

För alternativet att läsa fristående kurser inom ett program som ger antingen en magister- eller en masterexamen erbjuds studenten från och med hösten 2007 tre program: *Humanistiskt program* (60/120 hp), *Kognitionsvetenskap* (60/120 hp) och *Kulturarv och modernitet: materiellt och immateriellt under 1 000 år* (60/120 hp). *Humanistiskt program* (60/120 hp) kan läsas som ett program med huvudinriktning inom något av de 30-tal huvudområden som erbjuder fristående kurser på avancerad nivå. Från och med våren 2008 kommer ytterligare två program att ges: *Svenska som andraspråk* (60/120 hp) och *Teologiskt program* (60/120 hp). Samtliga program ges i samarbete mellan huvudområden och några även med andra universitet. Programmet *Svenska som andraspråk* (60/120 hp) ges t.ex. i samarbete mellan GU, LU och SU. För studenter med sitt huvudområde inom humaniora erbjuds dessutom två masterprogram vilka ges av annan fakultet: en på svenska i *Europakunskap* (120 hp) och en på engelska i *International Museum Studies* (60/120 hp). För alternativet att istället för ett program läsa fristående kurser enligt en individuell utbildningsprofil väljer studenten själv kurser, vilka sätts samman till antingen en magisterexamen (60 hp) eller en masterexamen (120 hp). Studenter som är antagna till program har platsgaranti på de fristående kurser som programmen utgörs av.

Genom den öppna modell för utbildning på avancerad nivå som erbjuds vid GU tycks den rymma fördelar ur både ett studentperspektiv och ur ett lärosätetsperspektiv. Fördelen för studenten med denna modell är dels en stor individuell valfrihet i uppläggningsen av sin utbildning på avancerad nivå, dels ett rikt utbud av fristående kurser att välja mellan. Fördelen för universitetet med denna modell är att inte bara ”stora” utan även relativt ”små” huvudområden kan ge tematiskt inriktade kurser på avancerad nivå, vilka kan sökas av studenter från flera huvudområden än det huvudområde som ger kursen. Därmed behöver inte återväxten av studenter på kurser på avancerad nivå vara beroende av storleken på studentgrupperna på det egna huvudområdets kurser på grundnivå. Tillströmningen av studenter på kurser på avancerad nivå kan med andra ord ske från grundnivån på något av de övriga 30-talet huvudområden som är knutna till modellen. Relativt ”små” huvudområden som t.ex. Antikens kultur och samhällsliv, Arabiska, Genusvetenskap, Konst- och bildvetenskap och Vetenskapsteori ger samtliga minst fyra fristående kurser på avancerad nivå per läsår, varav de flesta är på 15 hp. Dessa fördelar omfattar även de program som ges på avancerad nivå. Ur ett studentperspektiv är fördelen med den öppna modellen med fristående kurser på programmen den ökade rörligheten mellan huvudområden och det breda utbudet av kurser. Ur ett lärosätetsperspektiv är fördelen att varje huvudområde inte ensamt behöver ansvara för ett helt program bundet till ett enda huvudområde. Istället kan en uppsättning fristående kurser erbjudas som är länkade till ett program.

För uppsatskurserna på avancerad nivå vid GU finns två alternativ, antingen på 15 eller 30 hp. Studenten informeras om att studenter som tidigare läst en D-kurs (20 p) inom något av det 30-tal huvudområden som erbjuder kurser på avancerad nivå inte behöver söka till *Humanistiskt program* (60/120 hp), utan kan komplettera D-kursens motsvarande 30 hp på avancerad nivå med individuella val av fristående kurser för att få en magister- (60 hp) eller masterexamen (120 hp) enligt den nya examensordningen.

Hemsidan

Information om utbildning på avancerad nivå inom humaniora vid GU är mycket lätt att nå via hemsidan genom några få klick. Efter att ha fått upp huvudsidan för GU leder en länk till utbildning inom humaniora och ytterligare en länk till utbildning på avancerad nivå inom

humaniora. Den information som gäller utbildning på avancerad nivå inom humaniora är samlad på en plats och på ett fåtal sidor. Några sidor innehåller kortfattad och mer allmänt hållen information om avancerad nivå, behörighet, det nya examenssystemet, vilka fristående kurser som erbjuds (samtliga med angivna omfång i poäng), samt vilka huvudområden som ger kurserna inom den öppna modell som erbjuds. En sida innehåller information om samtliga de program som erbjuds, med markerade länkar för information om respektive program. I listan över huvudområden är dessa markerade med en direkt länk till respektive huvudområdes egen hemsida. Samtliga sidor följer en och samma layoutmässiga struktur, vilket ger ett enhetligt, professionellt och förtroendegivande intryck. Sidorna är visuellt lättlästa med en sober, avskalad layout och korta men informativa textpartier. Dessa är placerade i mitten av sidan, med en lista med rubriker för mer allmän information till vänster och en lista med rubriker för aktuella händelser till höger.

Karlstads universitet (KaU)

Vid Estetisk-filosofiska fakulteten vid Karlstads universitet erbjuds studenten från och med hösten 2007 inga kurser på avancerad nivå inom humaniora som leder fram till en magisterexamen (60 hp) eller en masterexamen (120 hp). Om studenten är ”samhällsvetare och humanist” erbjuds från och med hösten 2007 dock ett masterprogram på engelska kallat *Master programmes with a profile in Service Science* (120 hp). Programmet ges i samarbete mellan flera huvudområden och av dessa man kan ta sin examen inom fyra huvudområden (*Working Life Science, Computer Science, Business Administration or Information Systems*). Inget av dessa placerar sig dock inom humaniora, dvs. historisk-filosofiska eller språkvetenskapliga ämnen.

Hemsidan

Att nå information om utbildning på avancerad nivå inom humaniora via KAU:s hemsida tar tid och är omständligt. Det kräver manövrering fram och tillbaka mellan olika rubriker placerade dels horisontellt, dels vertikalt i flera spalter med olika storlek och uppmärksamhetsnivå. Dessutom ligger listor med hyperlänkar till utbildningsprogram i ett fält ”bakom” den sida man har uppe. Denna lista försvinner när man skriver ut eftersom den bara aktiveras genom pekaren. För att nå vidare måste man gå in med pekaren i listan och klicka fram respektive rubrik. Sidorna är genomgående visuellt svårlästa och ger ett rörigt intryck. Layouten är ostrukturerad och ser ”plottrig” ut, med en mängd rubriker i olika nivåer och storlek, interfolierat med textpartier i olika nivåer och storlek. Samma typ information kan även ges flera gånger på samma sida, men i olika typsnitt och storlek. Valet av färgsättning och dess sammansättning – svart i breda fält och kladdiga, halvsuddiga partier mot en stickig gul botten – ger visuella associationer som signalerar någon slags ungdomsverksamhet eller till stoppsignaler i trafiksammanhang. Det ger inte ett särskilt seriöst eller ett förtroendegivande intryck. De associationer jag får går mer till någon slags kursverksamhet än till högre utbildning på ett universitet – som om man själv inte tar den utbildning man erbjuder på allvar. Här skulle mycket vinnas av att se över systemet, förenkla sökvägarna och ta bort de svarta partierna i breda fält och den gula bottenfärgen. På grundnivå har flera av kurserna även ett angivet poängantal som följer det gamla, nu övergivna systemet, vilket förstärker ett otidsenligt och oseriöst intryck.

Linköpings universitet (LiU)

För studenter i ”Samhällsvetenskap och humaniora” vid Linköpings universitet ges från hösten 2007 totalt 21 program på avancerad nivå. Tre av dessa är magisterprogram (60 hp), varav två är program på engelska. Övriga program (18 stycken) är masterprogram (120 hp). Nio av dessa är på engelska. Några av de 21 programmen är program inom enskilda huvudområden. Merparten program ges i samarbete mellan flera olika huvudområden från både samhällsvetenskap och

humaniora, med ett utrymme för individuella val inom programmet. Ett program på avancerad nivå, *Masterprogram i kulturvetenskap* (120 hp) är en fortsättning på *Kulturvetarprogrammet* på grundnivå. Ett till detta närliggande program är *Masterprogram i kultur och mediegestaltning* (120 hp). Ett annat är *Masterprogram i konstnärlig gestaltning* (120 hp), vilket ges i samarbete med ett antal konst- och kulturarenor i regionen, som fria konstscener och gallerier, ett nyetablerat Visualiseringscenter i Norrköping och Norrköpings konstmuseum.

Alternativet att läsa fristående kurser och baka samman dessa till en individuell utbildningsprofil som ger antingen en magisterexamen (60 hp) eller en masterexamen (120 hp) erbjuds inte vid LiU. All utbildning på avancerad nivå ges i form av program. Av de 18 masterprogram (120 hp) som listats annonseras att hösten 2007 är sex (en tredjedel) inställda. Dessa är masterprogram i samhälls- och välfärdsstudier, i tematiska studier med inriktning kultur och livsvillkor, i tematiska studier med inriktning mot samhälle, i etnicitet och välfärd, i tematiska studier med inriktning mot vardagsliv och välfärd, i tillämpad etik, samt i verksamhetsinriktad IT-design. Det ger ett sorgligt och lite nedslående intryck. Ur studentperspektiv kan de många inställda programmen eventuellt ha en avskräckande effekt för att söka till övriga program på avancerad nivå vid detta universitet.

Hemsidan

Information om utbildning på avancerad nivå inom humaniora vid LiU är förhållandevis lätt att nå via hemsidan. Sidorna är visuellt lättlästa med en avskalad och snudd på asketisk layout. Layouten ger ett något amatörmässigt intryck genom att hyperlänkar är listade i enformiga rader under varandra och med informationstext i långa horisontella rader som i ett vanligt textdokument. Informationen på de olika sidorna för respektive program följer inte heller ett enhetligt mönster, utan kan se något olika ut. Det ger ett intryck av att framarbetandet av respektive program har skett separat utan inbördes samarbete eller med en gemensam översyn.

Lunds universitet (LU)

Vid Lunds universitet erbjuds studenter inom området "Humaniora och Teologi" från och med hösten 2007 tre masterprogram på avancerad nivå. Dessa är *Historiska studier* (120 hp), *L-K-M Literature-culture-media* (120 hp) och *International Master's Programme Visual Culture* (120 hp). Som framgår av rubrikerna är två av programmen på engelska. För den ena av dessa två har dock förkortningen angetts på svenska, L-K-M (Literatur-kultur-media). För den andra ter sig rubriken något otymplig. (Varför inte *International Master Program in Visual Culture*?) Den information som ges om programmet *Historiska studier* är mycket detaljerad och sträcker sig över tre sidor. De förkunskaper som anges för detta program är tidigare studier i ett flertal huvudområden, främst inom humaniora. Vilka huvudområden inom "Humaniora och Samhällsvetenskap" som ger dessa tematiskt inriktade kurser framgår dock inte. Programmet utgörs av tematiska kurser av varierande längd (på 7,5, 15 eller 30 hp). Kurserna inom detta program kan även sökas som fristående kurser, i mån av plats. Trots den utförliga informationen om själva programmet, framgår det inte om kurserna som fristående kurser kan sättas samman till individuell utbildningsprofil. Inte heller om de kan leda fram till både en magisterexamen (60 hp) respektive en masterexamen (120 hp).

Den information som ges om programmet *Literature-culture-media* är mer kortfattad. Programmet tycks utgöras av kurser inom ett flertal huvudområden inom humaniora, främst språk och litteratur, och med ett stort utrymme för individuella val. Kursen anges vara inriktad mot både vidare studier på FU-nivå och mot ett yrkesliv inom "litteratur, kultur och media". Studenten informeras om att det tvååriga masterprogrammet kan avslutas efter ett år. Ingen information ges dock att om programmet avslutas efter ett år ger det en magisterexamen, inte masterexamen.

Examinationen anges bestå av en masteruppsats. Oavsett den längd som studenten läser på programmet anges det med andra ord att examinationen utgörs av ett Masteruppsats. Det framgår inte vilket antal hp Masteruppsatsen motsvarar eller om det finns möjlighet att välja att skriva uppsatser av olika längd (15 alternativt 30 hp) beroende på om kursen avslutas efter ett eller två år. Eftersom uppsatsen anges som en *Master* framstår det som att det är den längre varianten (30 hp) som avses. Oavsett dess längd framstår det som förvirrande att uppsatsen kallas ”master” om kursen avslutas efter 1 år, eftersom den då inte ger en master- utan en magisterexamen.

Det tredje masterprogrammet *International Master's Programme Visual Culture* ges i samarbete mellan tre huvudområden, vilka anges under respektive ämnesbeteckningar på engelska (*Art History and Visual Studies, Film Studies* och *Musicology*). Fokus är på visuell kommunikation och nya media. Programmet placerar sig därmed inom det nyetablerade huvudområde i främst USA och England benämnt som *Visual Studies, Visual Culture* eller *Visual Culture Studies*. Informationen om detta program som är detaljerad och tydligt strukturerad omfattar fyra sidor. För varje termin på programmet erbjuds några valbara kurser. Dessa anges vara på 5, 10 eller 15 hp. Antalet högskolepoäng om 5 respektive 10 hp innebär att en omräkning av hp till tid på helfart inte motsvarar hela veckor. Det kan få följden att kombinationen med andra hela veckokurser vid samma eller andra lärosäten blir administrativt svårhanterlig. För termin två på detta program kan den uppsättning valbara kurserna som erbjuds kombineras med kurser på andra universitet, i Sverige eller i andra länder. För denna kombination anges dock inte om samarbete är etablerat med något särskilt universitet. Termin fyra på programmet utgörs av en masteruppsats på 30 hp. Upplägget på detta program med ett antal kurser knutna till varje termin innebär att utrymmet för individuella val minskar. Möjligheten tycks inte heller erbjudas att läsa flera av de kurser som är knutna till en viss termin, vilket innebär ett större poängantal än vad terminspoängen omfattar, och sedan kompensera detta övertag av hp med färre kurser knutna till en annan termin. Kurserna som hör till de olika terminerna verkar heller inte kunna läsas i omvänd ordning, utan tycks följa på varandra enligt en på förhand bestämd progression inom programmet. Detta minskar också utrymmet för individuella val. Ingen information förmedlas om vad som är möjligt, vilket ger ett intryck av ett relativt styrt program med begränsade möjligheter till kurskombinationer och ordningsföljd. Alternativet att läsa fristående kurser inom humaniora enligt en individuell utbildningsprofil och föra samman dessa till antingen en magisterexamen (60 hp) eller en masterexamen (120 hp) tycks heller inte erbjudas vid LU. Ingen information förmedlas om det alternativet, trots upplysningen för programmet *Historiska studier* (120 hp) att kurserna på det programmet kan läsas som fristående kurser. För den student som vill fortsätta sin utbildning på avancerad nivå vid LU framstår det som att all utbildning som erbjuds utgörs av ovanstående tre program.

Hemsidan

Information om utbildning på avancerad nivå inom humaniora vid LU är relativt lätt att nå via hemsidan och dess länksystem. Sidorna är visuellt lättlästa med en layout för LU:s startsidor som påminner om de för GU: korta men informativa textpartier placerade i mitten av sidan, en lista med rubriker för mer allmän information till vänster och en lista med rubriker för aktuella händelser till höger. Fler klick än vid GU krävs dock för att komma till avancerad nivå inom humaniora. På sidorna för de tre programmen skiljer sig både layouten och informationen åt. Hemsidan för *Historiska studier* har tre sidor text utformade som i ett vanligt textdokument. Hemsidan för *Literature-culture-media* har en layout som följer mönstret för LU:s startsidor, en sida utformad i tre spalter varav en kortfattad text i mittenspalten. Hemsidan för *International Master's Programme Visual Culture* har en likartad layout, men informationen sträcker sig över fler sidor än en. På samtliga av dessa sidor består högerspalten av ett collage av små men högupplösta bilder. Dessa bilder tycks ta stort minne i anspråk eftersom det tar väldigt lång tid att skriva ut dem, flera

minuter för varje sida. Dessa sidor ger dock ett ”snyggt” och lockande intryck, men störs något av att texten hade behövt korrekturläsas innan den lades ut på nätet.

Mittuniversitetet (MiU)

Vid Institutionen för humaniora på Mittuniversitetet erbjuds studenten program på avancerad nivå i engelska, historia och litteraturvetenskap. Huvudområdena engelska och litteraturvetenskap ger varsin magisterutbildning (60 hp), med inriktning mot respektive huvudområde. Huvudområdet historia som har forskarutbildning ger både en magister- (60 hp) och en masterutbildning (120 hp), med inriktning mot huvudområdet. Samtliga utbildningar på avancerad nivå är utformade som program, i vilka det ingår ett antal valbara kurser på 7,5 hp. Några kurser anges även som ”fria kurser” följda av bokstaven A, B respektive C. Några kurser av de valbara kurserna utformas i samråd med examinator och ämnesföreträdare. De valbara och ”fria” kurserna ger studenten utrymme för individuella val inom programmet. Merparten av kurserna är dock bundna till programmet. Examensarbetet utgörs av långa uppsatskurser som på magisternivå omfattar 30 hp, på masternivå 60 hp.

Hemsidan

Information om utbildning på avancerad nivå inom humaniora vid MiU är relativt lätt att nå via startsidan med markerade länkrubriker för ”utbildning”, ”nivå”, ”huvudområde” och ”program”. Sidorna är visuellt lättlästa med få bilder och informativa textavsnitt i en spalt över sidan eller sidor med listor på rubriker med länkar. Layouten är enkel utan att framstå som textdokument.

Stockholms universitet (SU)

Vid Stockholms universitet med 26 huvudområden som hör till humaniora erbjuds studenten från och med hösten 2007 ett stort utbud av kurser på avancerad nivå. Majoriteten av kurserna är hela terminskurser på 30 eller 60 hp. Övriga kurser är på 7,5 eller 15 hp. Terminskurserna tycks vara knutna till respektive huvudområde. Den behörighet som krävs för de flesta av dem är kandidatexamen i samma huvudområde. För flera huvudområden utgörs hälften av det kursutbud som erbjuds, ibland mer än hälften, av kurser på avancerad nivå. Religionshistoria har t.ex. ett kursutbud på grundnivå som totalt omfattar 120 h, medan kurserna på avancerad nivå omfattar 180 hp. Dessa är uppdelade i kursblock om 15, 30 eller 60 hp. Några huvudområden erbjuder fler än en terminslång kurs på 30 hp. Praktisk filosofi t.ex. ger tre terminslånga kurser på 30 hp. Det framgår inte om kurserna på avancerad nivå kan kombineras med andra från olika huvudområden enligt en individuell utbildningsplan. Och om ett sådant alternativ finns om den kan leda till en magister- eller masterexamen på 60 respektive 120 hp. Intrycket är att studenterna har begränsade möjligheter att kombinera kortare fristående kurser på 7,5 eller 15 hp till en examen på avancerad nivå i humaniora eller ett huvudämne. Olika huvudområden tycks inte ha ett särskilt utvecklat samarbete med varandra. Systemet framstår som lite otympligt. Dels att rörligheten för studenter mellan kurser *inom* ett och samma huvudområde minskar på grund av att många kurser är så långa och stäcker sig upp till 60 hp. Dels att rörligheten *mellan* olika huvudområden inom humaniora inte tycks erbjudas. Istället tycks en utbildning på avancerad nivå som ger en magister- eller masterexamen vid SU vara hårt knuten till ett och samma huvudområde. Att ”stora” huvudområden ger långa kurser innebär även de som är ”mindre” inte har möjlighet att utveckla och erbjuda tematiskt inriktade kurser på avancerad nivå, eftersom man då är helt beroende av studentantalet på sina respektive kurser på grundnivå. Mellanöstern- och Nordafrikastudier och Öst- och centraleuropakunskap är t.ex. två mindre huvudområden som inte ger några kurser på avancerad nivå.

Några huvudområden ger dock kurser som berör andra huvudområden, men utan att det framgår att man samarbetar med varandra. I huvudområdet Historia ges t.ex. en kurs på avancerad nivå i *Visuell och materiell kultur* (15 hp), som av rubriken att döma tangerar SU:s huvudområde Konstvetenskap. Av det allmänt hållna behörighetskravet till denna kurs – ”grundexamen med kandidatkurs” – kan man dra slutsatsen att även studenter från andra huvudområden än historia är välkomna. Detsamma gäller en kurs i *Visuella kulturstudier i ett globalt perspektiv* (7,5 hp), som ges av huvudområdet Konstvetenskap. För denna kurs anges dock att den inte kommer att starta.

Det råder inte någon enhetlighet i informationen om hur många hp en magisterexamen vid SU kräver. I de flesta huvudområden erbjuds magisterkurser på 30 hp, vilka av informationen på hemsidorna anges ge en magisterexamen. Litteraturvetenskap, Filmvetenskap och Idéhistoria exempelvis erbjuder magisterkurser på 30 hp som anges ge en magisterexamen. Det framstår därmed som om en termins heltidsstudier på avancerad nivå vid SU leder till en magisterexamen enligt en tidigare, inte längre gällande examensordning. I huvudområdet Historia annonseras till och med en magisterkurs på 30 hp enligt en ”äldre studieordning” – och därtill på en nyhetssida(!). Den består av kursmoment om 16,5 hp uppsats, 7,5 hp teori och 6 hp litteratur, vilket framstår som en något otymplig modell för antal poäng liknande den vid LU – svårhanterlig i omräkning till heltidsstudier och för en kombination med andra kurser. Undantaget från regeln om magisterkurser på 30 hp är Konstvetenskap som erbjuder en magisterkurs som omfattar 60 hp. Det framstår som lite märkligt om den nya examensordningen med krav på två terminers heltidsstudier för magister inte tillämpas fullt ut. Det kan nog upplevas som förvirrande för studenterna. Man kan även undra hur SU hanterar examensbevis för dessa två helt olika system. Ur studentsynpunkt bör olika men samtidigt verksamma examenssystem även te sig orättvist.

På samma nyhetssida med en magisterkurs i historia på 30 hp enligt en ”äldre studieordning” annonseras även ett *Masterprogram i medeltidskunskap* (120 hp), för vilken huvudområdet Historia har det övergripande ansvaret. Detta program är inriktat både mot ett yrkesliv inom ”kultursektorn” och mot vidare studier på FU-nivå. För sin inriktning kan studenten välja mellan flera huvudområden, som historia, arkeologi, konst, nordiska språk och latin. Programmet ger studenten behörighet att söka FU inom historia och sitt respektive valda huvudämne, vilket antyder att huvudområdet historia ger huvudparten av delkurserna. Hur samarbete sker med andra huvudområden eller hur kursstrukturen ser ut framgår inte. Detta program påminner delvis om *Humanistiskt program* (60/120 hp) vid GU, även om det sistnämnda innehåller betydligt större valmöjligheter, både till innehåll och i längd.

Hemsidan

Information om utbildning på avancerad nivå inom humaniora vid SU är besvärlig att nå via hemsidan. Efter startsidan för SU får man gå in på sidan för Humaniora och därefter klicka fram vart och ett av de 26 huvudområden som ger kurser för att se om dessa har utbildning på avancerad nivå. Väl inne på varje huvudområdes hemsida är kurserna på grund respektive avancerad nivå inte placerade var för sig i två olika grupper, utan blandade huller om buller med varandra efter kursrubriceringarna i alfabetisk ordning. Några huvudområden ger så pass många kurser att listan på kurser kan sträcka sig över två sidor. Flera av kurserna på avancerad nivå har även samma rubricering och poängantal. För att få reda på skillnaden dem emellan måste man ytterligare klicka fram till varje kurs en och en i taget. Det innebär en oerhört tidsödande process som med tanke på hur stort SU är och vilka IT-resurser som bör finnas förvånar.

Sidorna är visuellt lättlästa med en avskalad och horisontellt strukturerad layout som för tanken till vanliga textdokument. Korta textpartier med rader som sträcker sig horisontellt över hela sidan följs nedåt av en lista på huvudområden. Hemsidorna för de 26 huvudområden som hör till

Humaniora följer ett relativt enhetligt mönster av tabellkaraktär, med tre spalter rubriker med kortfattad information om kursrubrik, hp, huvudområde/ämne och nivå. Det är visuellt lättläst och ger ett någorlunda seriöst men samtidigt lite fantasilöst intryck. För några av de huvudområden som är listade saknas information, vilket anges med ”Ingen information tillgänglig”. Något tips på nätet till studenten om var man kan vända sig om man vill veta om kursen kommer att ges vid ett senare tillfälle erbjuds inte.

Umeå universitet (UmU)

Vid Umeå universitet finns en humanistisk fakultet som erbjuder utbildning på avancerad nivå, genom att antingen läsa ett färdigt program eller genom att kombinera fristående kurser till en examen. Totalt sju program erbjuds och samtliga utom två presenteras som masterprogram. Dessa två är *Magisterprogram i kulturanalys och strategisk planering* (60 hp) och *Magister-/masterprogram i språk och litteratur* (60/120 hp). Den sistnämnda kan av rubriken att döma läsas antingen som ett magister- eller masterprogram. För två av de fem program som annonseras som ”masterprogram” framgår det dock av poängangivelsen 60/120 hp och av informationstexten att även de kan läsas som antingen ett magisterprogram som avslutas efter ett år och ger en magisterexamen, eller som ett masterprogram som avslutas efter två år och ger en masterexamen. Ett av de annonserade masterprogrammen (i teologi) anges omfatta 60 hp. Denna oreda i rubricering i relation till poäng skapar förvirring. Vad menas? I informationstexten till masterprogrammet i teologi ges ingen ledtråd. Där anges att en magisterexamen kan tas ut efter 1 års studier, dvs. 60 hp. Samtidigt är detta det poängantal som programmet totalt omfattar. Ändå kallas programmet *master* (som kräver 120 hp). Denna brist på tydlighet ger inte ett seriöst och genomarbetat intryck.

För alternativet att själv kombinera fristående kurser till en examen på avancerad nivå finns över 20 huvudområden inom humaniora att välja kurser ifrån. De flesta av de fristående kurserna är på 7,5 hp. En mindre andel är på 15 hp. Uppsatskurserna är på antingen 15 eller 30 hp. Flera huvudområden i humaniora erbjuder även kurser på 30 hp, vilka kallas för ”D-kurser”. För dessa anges det inte hur många hp uppsatsarbetet omfattar (t.ex. 15 hp). För den oinvidige kan det tolkas som om hela D-kursen utgör en uppsatskurs inom en utbildning på avancerad nivå. Nackdelen med terminslånga kurser där ett uppsatsarbete motsvarande 15 hp ingår, är att den återstående delen om en 15 hp-kurs alternativt två 7,5 hp-kurser inte kan sökas av studenter från grundnivån i andra huvudämnen.

Hemsidan

UmU:s startsidor har bilder, färgfält och rubrikfält av olika slag. Dessa är interfolierade med textfält i en liten storlek. Det ger ett något plottrigt intryck och är visuellt svårläst. Informationen om kurser i humaniora på avancerad nivå nås genom flera sökvägar som leder till sidor med olika upplägg och informationsnivå. På en sida är samtliga kurser på avancerad nivå inom humaniora listade under respektive huvudområde, men utan att det antal hp kurserna omfattar anges. För att nå denna information får man klicka på varje kurs för sig. En annan sökväg är att klicka sig fram till vart och ett av respektive huvudområde för information om utbudet av fristående kurser på avancerad nivå, där antalet hp ibland är angivna i kursrubriken, ibland inte. Det innebär en svåröverskådlig informationsförmedling och ett tidsödande söksystem.

Uppsala universitet (UU)

Vid Uppsala universitet erbjuds studenten från och med läsåret 2007–2008 ett *Masterprogram i humaniora* (120 hp), i vilket alla 20-talet enheter vid historisk-filosofiska fakulteten deltar. Inriktningen väljs efter huvudämnet i studentens fil.kand-examen med två undantag: inriktningen

idé- och lärdomshistoria och inriktningen genusvetenskap, vilka kräver 40 ”gamla” p i huvudområdet, men inte nödvändigtvis en fil.kand. i detta huvudområde. Tretton institutioner ger fristående kurser på avancerad nivå i humaniora inom sina respektive huvudområden och programmet innehåller tretton olika inriktningar, t.ex. konst, historia, religion, litteratur, filosofi, sociala mönster och mänskliga lämningar. Programmet utgörs av fristående kurser av vilka en del är obligatoriska, en del självvalda från det utbud av kurser på avancerad nivå fakulteten erbjuder. Poängantalet på flesta kurserna är 7,5 hp, vilka ges på halvfart inom någon av de fyra perioder som läsåret indelas i, två på hösten och två på våren. Man kan välja att avsluta det två-åriga masterprogrammet efter ett år, vilket leder till en magisterexamen i det valda huvudområdet. För magisterexamen krävs ett examensarbete/ uppsats som omfattar 30 hp. För masterexamen krävs ett examensarbete/ uppsats på 45 hp. För studenter som redan har en magisterexamen (60 hp) och som väljer att fortstätta på avancerad nivå och ta en master (120 hp) krävs ett examensarbete/ uppsats på 15 hp.

Förutom masterprogrammet i humaniora erbjuds engelskspråkiga masterprogram vid sju av UU:s fakultet, varav två fakultet av rubriken att döma är humanistiska: *Faculty of Languages* och *Faculty of Arts*. Vid *Faculty of Languages* ges ett *Master programme in English* (120 hp). Vid *Faculty of Arts* ges två program, *Master programme in Roads to Democracy* (120 hp) och *Master Programme in Gender and Historical Change* (120 hp). *Roads to Democracy* ges i samarbete med ett universitet i Coimbra, Portugal. Till båda programmen vid *Faculty of Arts* antas i första hand studenter från universitet som samarbetar med UU. Vilka dessa universitet är anges inte.

Hemsidan

UU:s startsidor är avskalade och visuellt lättlästa, om än med en liten textstorlek. Information om program på avancerad nivå i humaniora är relativt lätt att nå, dels genom länken ”Anmälan till kurser och program”, dels genom länken ”Utbildning” och vidare till ”Historisk-filosofiska fakulteten”. Information om vilka kurser på avancerad nivå som erbjuds av Historisk-filosofiska fakultetens 13 enheter är däremot svårare att nå. För denna information får man först leta sig fram till varje enhets sida, där endast adressuppgifter och anställda är listade. Därifrån leder en webblänk vidare till en mer fullständig hemsida med information om nivåer, kurser och poäng. Denna sida tycks vara knuten till ett annat programsystem än UU:s hemsidor. Vid varje försök att skriva ut från enskilda huvudområdets webbplatsidor hängde sig min arbetsdator, vilket resulterade i en tidsödande sök- och arbetsprocess.

Växjö universitet (VxU)

Vid Växjö universitet ges från och med hösten 2007 15 program på avancerad nivå under rubriken ”Humanistiska och samhällsvetenskapliga utbildningar”. Dessa är antingen magisterprogram (60 hp) – 10 stycken – eller masterprogram (120 hp) – 5 stycken. Av samtliga program faller två under humaniora: *Magisterprogram i facköversättning* (60 hp) och *Masterprogram i språk, litteratur och historia* (120 hp). Det förstnämnda programmet har fokus mot arbetslivet (”företag, myndigheter och organisationer”). Det sistnämnda programmet är inriktad både mot arbetsliv och fortsatta studier på FU-nivå. På detta program kan studenten välja mellan sex huvudinriktningar: engelska, franska, historia, litteraturvetenskap, nordiska språk och tyska. Examensarbetet för master anges bestå av en uppsats på 30 hp.

Flera humanistiska huvudområden (8 st) ger även fristående kurser på avancerad nivå. Dessa kurser utgör en mindre del av det totala kursutbudet, ibland av några enstaka kurser, ibland en enda kurs. De flesta enstaka kurser är på 7,5 eller 15 hp. Uppsatskurserna är antingen på 15 eller 30 hp. Utan att någon tydlig information förmedlas ifall tanken med de fristående kurserna är att studenterna kan komponera ihop kurser inom humaniora till individuella utbildningsprofiler (som

vid GU), antyder detta system att den valmöjligheten finns (och att uppsatsen därmed skrivs inom huvudområdet). En av VxU:s startsidor har rubriken ”Humanistiska kurser”. Dessa kurser ges både på grund- och avancerad nivå. De på avancerad nivå är tre kurser på 15 hp vardera, två på svenska – *Didaktik och kunskapsförmedling* och *Språklig betydelse* – och en på engelska – *International migration and Ethnic Relations* (sic) (skall det eventuellt vara Relations?).

Flera av kurserna på 30 hp kallas magisterkurser i kursrubriken. Det framgår inte om de därmed anses ligga på en magisternivå, dvs. under år ett före studenten går vidare till ett andra masterår. Det framgår inte heller om en magisterexamen kräver ytterligare en 30 hp-kurs på avancerad nivå eller om man fortfarande håller sig kvar vid det gamla, nu övergivna systemet med magisterexamen efter en termins heltidsstudier (som vid SU). Det intryck jag får av kursstrukturen är att 60 hp krävs för en magisterexamen och att magisterkurser på 30 hp ligger på en ”magisternivå”, före master. Hemsidan för Musik förbryllar. Huvudrubriken på sidan lyder ”Grundnivå” och informationstexten om de olika inriktningar som erbjuds handlar enbart om grundnivå. Under nästa rubrik ”Kursförteckning” följer en lista på alla de fristående kurser som ges under ht-07 respektive vt-08. Tre av dessa fristående kurser anges vara på avancerad nivå (två på 30 hp, en på 7,5 hp). Den sista underrubriken lyder ”Fristående kurser som -07”. (Vad som menas med ”som” i rubriken är dunkelt). Samtliga 10 kurser under denna rubrik är inte annonserade som avancerade kurser, men 8 av dessa heter ändå ”Master Class”, följt av olika underrubriker. Poängantalet för samtliga kurser är detsamma, angivet enligt det ”gamla” systemet, ”5 p”.

Hemsidan

Information om utbildning på avancerad nivå inom humaniora vid VxU är lätt att nå via hemsidan. Sidorna är visuellt lättlästa med en layout som effektivt tar i bruk det nätbaserade mediet, utan att vare sig bli för ”plottrigt” (som vid KaU) eller textdokumentartat (som vid SU, LiU och delvis LU). Samtliga hemsidor för alla huvudområden följer en och samma mall, vilket ger ett enhetligt, snyggt och professionellt intryck. Längst upp på sidan löper två horisontellt placerade rader med rubriker. Nedanför är sidan delad i två spalter, till vänster en sökruta, till höger korta informativa textpartier under markerade rubriker. Något som dock skapar förvirring är att ingen enhetlighet råder för angivande av poäng på grundnivåns kurser, av vilka några ger ”gamla” p, några ”nya” hp.

Örebro universitet (ÖU)

För information om vilka kurser som ges på avancerad nivå vid Örebro universitet krävs att man går in på vart och ett av de åtta huvudområden vid ÖU som man vanligtvis förknippar med humaniora. Dessa är Engelska, Historia, Litteraturvetenskap, Svenska språket, Svenska som andraspråk, Filosofi, Franska och Filmvetenskap. För kurserna i ämnesområdet Filmvetenskap hänvisas man vidare till Medie- och kommunikationsvetenskap, som ger en kurs på avancerad nivå kopplad till film: *Medie- och kommunikationsvetenskap, inriktning film* (30 hp). Vid sex av de åtta huvudområden vid ÖU som faller under humaniora ges kurser på avancerad nivå, vilka antingen är på 7,5 eller 30 hp. Några huvudområden ger enbart kortare kurser (7,5 hp), några ger enbart längre (30 hp) och några ger båda varianterna. För avancerad nivå anges att det ingår ett större självständigt arbete i form av en uppsats. Ingen av de angivna kurserna på avancerad nivå är dock rubricerade som uppsatskurser. Det gör det troligt att det i de längre kurserna ingår ett uppsatsarbete på förslagsvis 15 hp. Men det skulle samtidigt innebära att några huvudområden som erbjuder långa kurser på 30 hp kan ha inbakade uppsatskurser i samtliga kurser på 30 hp. Huvudområdet Engelska t.ex. erbjuder två kurser på avancerad nivå om vardera 30 hp: *Engelska, avancerad nivå, litteraturvetenskaplig inriktning* respektive *Engelska, avancerad nivå, språkvetenskaplig inriktning*. För ingen av dessa kurser framgår uppsatsen omfattning. I informationstexten på sidan

för huvudområdet engelska anges enbart att ett större självständigt arbete i form av en uppsats ingår på C-nivå och på avancerad nivå. Någon information om det går att sätta samman ett urval kurser från olika huvudområden till en magister- respektive masterexamen med individuell inriktning ges inte på hemsidan för ÖU.

Vid ÖU erbjuds även program på avancerad nivå. Av dessa program är ett inom humaniora, *Humaniora: Mening, kultur och kritik* (120 hp). Andra program som kan sökas av studenter från grundkurser i humanistiska huvudområden är *Medier, retorik och PR* (120 hp), *Lärande, språk och handling* (120 hp), *Kulturentreprenör* (120 hp) och *Demokrati och social rättvisa* (120 hp). För några av programmen anges att studenten kan göra en ”etappavgång” efter 60 hp, vilket ger en magisterexamen. Denna etappavgång anges även ge behörighet till forskarutbildning.

Hemsidan

ÖU:s hemsidor är delade i tre spalter, vilket gör dem lättöverskådliga. I mitten ges mer allmän studentinformation, till höger finns länkar till campusenheter i Grythyttan, Kopparberg och Karlskoga, och till vänster finns en rubriklista med länkar för vidare sökning. Det finns ingen sida med samlad information om de kurser som erbjuds på avancerad nivå i humaniora, varken för fristående kurser eller program. För information om program leder en länk till en lista på program i bokstavsordning. För dessa får man gå in på vart och ett program för att få mer information om vilka som täcker ett humanistiskt kunskapsområde och vilka som är på avancerad nivå. För fristående kurser på avancerad nivå får man gå in under vart och ett huvudområde. Alla huvudområdens hemsidor följer ett och samma mönster med en kort informationstext följt av kurser på respektive nivå. Av kursrubriken framgår – med undantag av uppsatskurserna – inriktning och antal hp. Det visuella enhetliga upplägget ger ett genomarbetat intryck. Men att behöva klicka sig fram till varje huvudområde för att nå den information som söks är tidskrävande och omständligt.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det av ovanstående redovisning konstateras att utbildning på avancerad nivå i humaniora vid lärosäten i Sverige utformats på en mängd olika sätt. Några lärosäten har valt att erbjuda enbart program, några program och fristående kurser. GU är det enda lärosäte med enbart fristående kurser, vilka utgör basen för både individuella utbildningsprofiler och de program som erbjuds. Både de individuella utbildningsprofiler och program som erbjuds vid GU kan även leda fram till antingen en magister- eller en masterexamen. Programmen vid olika lärosäten skiljer sig åt. Några har program bundna till ett enda huvudområde. Några erbjuder program i samarbete med andra huvudområden och med andra fakultet och lärosäten. Några program är öppna för individuella val av kurser. Andra har fastlagda kurser, vilka dessutom kan ha en bunden ordningsföljd, som ett av programmen vid LU. De flesta lärosäten erbjuder kurser vilka är bundna till antingen det första magisteråret respektive det andra masteråret. Även här utgör GU ett undantag genom att samtliga kurser kan räknas in i båda formerna av examen som en utbildning på avancerad nivå ger. Generellt omfattar längden i tid på de kurserna som erbjuds 5, 10 eller 20 veckor. Omräknat till Bolognamodellen högskolepoäng motsvarar dessa 7,5 hp, 15 hp och 30 hp. Undantag från denna regel är ett av de tre program som ges vid LU, delkurserna på en magisterkurs i historia vid SU, samt tio fristående kurser i musik vid VxU. Examensarbetet/uppsatsen motsvarar vid de flesta lärosäten kurser på 15 hp för magisterexamen och 30 hp för masterexamen. Undantag är UU och MiU med examensarbeten på 30 hp för magisterexamen och 45 respektive 60 hp för masterexamen.

Hur informationen förmedlas på universitetens hemsidor skiljer sig också åt. Vid flertalet lärosäten är informationen ofullständig. Vid några lärosäten ges även motstridig information, t.ex.

om kursomfattning och examenskrav (framförallt vid SU). Nätsidorna kan även vara visuellt svårlästa och informationsinhämtningen innebär i de flesta fall tidsödande sökprocesser. Men det finns även lärosäten vars hemsidor är visuellt lättlästa och informationen nås genom relativt få klick, exempelvis VxU, MU och GU. Vid GU går det även att finna samlad information om utbildning på avancerad nivå i humaniora på en plats och information om alla de kurser och program som erbjuds på ett fåtal sidor.

Hur utbildning på avancerad nivå i humaniora utformats vid andra lärosäten i Sverige kan användas som inspiration, men även för att ge insikter i de nackdelar och fördelar som de olika modellerna ger vid handen. För framarbetandet av utbildning på avancerad nivå i humaniora spelar även andra faktorer roll in, vilka redovisas i de avsnitt som följer.

Hur ser det ekonomiska läget ut för humaniora?

Högskoleverkets statistiska underlag visar att efter den topp i antalet studenter som noterades för läsåret 2004/2005 har utbildningsvolymen under de följande två åren minskat. HSV:s sammanställning av sökstatistiken i augustiprognoserna för läsåret 2007/2008 visar att antalet studenter i Sverige ligger kvar på i stort sett samma nivå i år som föregående år, vilket tyder på att studentantalet under det kommande läsåret kommer att bli ungefär det samma som föregående läsår (*Statistik analys* 2007:6). Bedömningen är att den minskning som noterats två år i rad nu tycks ha avstannat, med vissa variationer för olika lärosäten. Den procentuella minskningen i antalet sökande är större till universiteten än till högskolorna. För Karlstads universitet minskade antalet helårsstudenter från 2005 till 2006 med 2,8%. HSV:s prognos för Karlstads universitet 2007 jämfört med 2006 är en dock en minskning av studentvolymen med 4,8 % (HSV 2007:52 R)

Drygt 40 % av all utbildning i Sverige räknat i antal helårsstudenter avser utbildning inom humaniora, samhällsvetenskap, juridik och teologi. Karlstads universitet är ett av de nio lärosäten där omkring hälften eller fler av helårsstudenterna finns inom området humaniora-samhällsvetenskap. HSV:s redovisning av utbildningsprofilen för olika lärosäten år 2006 visar att andelen helårsstudenter i humaniora-samhällsvetenskap vid Karlstads universitet var något mindre än hälften, 48 % (HSV 2007:33 R, s 59). Av det totala antalet helårsstudenter i Sverige utgör studenter i humaniora-samhällsvetenskap 43,2 %. Samtidigt är ersättningen per helårsstudent och helårsprestation lägst för just denna grupp. Högsta ersättningen går till de konstnärliga utbildningsområdena, med knappt 2 % av utbildningsvolymen räknat i antalet helårsstudenter (HSV *Statistisk analys* 2007/5).

En nedgång i antalet högskolestudenter två läsår i följd och en prognos som visar att antalet studenter i Sverige ligger kvar på i stort sett samma nivå i läsåret 2007/2008 som föregående år betyder att de flesta universitet och högskolor kommer att ha färre studenter än vad riksdagen ger anslag för. HSV:s augustiprognos för 2007 visar att det beräknade ekonomiska utfallet för KaU:s del motsvarar -13,4% (-70 miljoner kronor) (*Statistisk analys* 2007/6). För de flesta lärosäten betyder det minskade studentantalet att pengar blir ”över” av det som riksdagen har avsatt för utbildning vid universitet och högskolor. Enligt ett pressmeddelande från HSV motsvarar denna summa för hela Sverige ungefär en miljard kronor (www.hsv.se/publikationerarkiv/pressmeddelanden/2007/5). I samma pressmeddelande hänvisas till universitetskansler Anders Flodström, som menar att dessa pengar skulle kunna vara ett välkommet tillskott till universiteten och högskolorna för att förstärka kvaliteten i den högre utbildningen. I en artikel i *Sydsvenskan* (7 augusti 2007) uttalar sig Flodström om utbildningen i humaniora. I artikeln lyfts det fram att urholkningen i resurstilldelningssystemet lett till att den lärarledda tiden varierar kraftigt mellan olika områden och att studenter kan ha för få timmar i lärarledd undervisning per vecka. Medan teknologer kan ha 20 timmar eller mer per vecka så kan

den som studerar humaniora få nöja sig med bara fyra timmar, vilket Flodström menar riskerar att leda till att kvalitén på utbildningen försämras. Han gissar att dubblering av den lärarledda undervisningen skulle kosta omkring en halv miljard, vilket enligt hans uppfattning inte är ”några enorma pengar”, och att regeringens ambition är att höja anslaget per student. Denna ambition delas av Dan Brändström, regeringen utredare av ett nytt resurstilldelningssystem. I den utredning Brändström överlämnade till regeringen 1 november 2007 föreslås en avsevärd höjning av ersättningen för studenter i humaniora, samt en ytterligare bonus för utbildning i humaniora baserad på kvalitet. Grunden i det nya förslaget är att *kvalitet* och *långsiktighet* ska premieras. Ett basanslag om cirka 50 000 kr per studieplats föreslås med möjlighet till extra medel för mer resurskrävande utbildningar. Regelbundna kvalitetsutvärderingar ska ligga till grund för tidsbegränsade kvalitetspremier och en ny myndighet ska enligt förslaget inrättas med uppgift att fördela pengar till både grundutbildning och forskning. Med detta vill jag lyfta fram att även om det ur en ekonomisk aspekt ser mörkt ut för humaniora i dagsläget kan förmodligen en framtida ljusning anas.

Orsaksförklaringar till den minskade studentvolymen

I *Högskoleverkets årsrapport 2007* (2007:33 R) förklaras den minskade utbildningsvolymen under 2005 och 2006 på universitet och högskolor bero dels på ett minskat intresse hos studenterna, dels på en bättre arbetsmarknad. Denna förklaringsmodell revideras i en senare HSV-rapport, *Minskad tillströmning till högre utbildning – analys och diskussion om möjliga orsaker* (2007:42 R). Denna rapport om de senaste årens minskning i antal sökande och studerande i högskolans grundutbildning efter läsåret 2003/2004 består av två delar. I den första delen kartläggs den minskade tillströmningen och de problem detta medför. I den andra analyseras ett antal möjliga orsaker till det minskade antalet sökande och studerande. I kartläggningen av den minskade tillströmningen i del 1 konstateras att det sjunkande antalet har medfört att det uppstått en brist på utbildad arbetskraft inom flera yrkesområden, att utvecklingen mot en breddad social rekrytering i viss utsträckning har stannat av, samt att vissa lärosäten och institutioner har fått ekonomiska problem. För analysen i del 2 av möjliga orsaker till det minskade antalet sökande och studerande ställer man upp sex hypoteser, vilka prövas mot ett underlag baserat på insamlad statistik och enkätundersökningar. De sex möjliga orsaksförklaringar som prövas är följande: 1) att intresset för högskolestudier har minskat, 2) att de minskade intäkterna lett till en kvalitetssänkning som innebär att högskolan inte längre klarar konkurrensen från andra lärosäten, 3) att arbetsmarknaden blivit bättre och att allt färre studerar i brist på arbete, 4) att beredskapen för högre studier har blivit sämre, 5) att det har blivit svårare att överblicka och välja mellan olika utbildnings- och yrkesalternativ, och 6) att det lönar sitt allt mindre att studera vid högskolor och universitet.

Resultaten från analysen pekar på att av de sex hypoteser som prövats kan de två sista (hypotes nr 5 och 6) anges som möjliga orsaksförklaringar till den minskade tillströmningen av sökande, registrerade och andel i årskullar. Man finner stöd för att studenter upplever det svårare att välja vad de vill göra i framtiden, är mer oroliga för att välja fel utbildning och upplever att den studie- och yrkesvägledning som ges i skolan inte utgör ett tillräckligt bra underlag. Den andra förklaringen man finner stöd för är att allt färre unga uppfattar att studier förbättrar deras möjligheter på arbetsmarknaden, dvs. man upplever att det har blivit mindre lönsamt att studera. Till denna uppfattning bidrar CSN:s studiemedelssystem med för låga bidrag och hårda återbetalningsregler. Enligt HSV:s analys tycks den minskade tillströmningen däremot inte bero på att intresset för högskolestudier har minskat, att den svenska högskolan inte klarar konkurrensen från andra utbildningsanordnare, att det har blivit lättare att få arbete direkt efter gymnasieskolan, eller att beredskapen för högre studier försämrats.

Etableringen av humanister på arbetsmarknaden

I *Högskoleverkets årsrapport 2007* (Rapport 2007:33 R) handlar ett avsnitt om högskoleutbildades etablering på arbetsmarknaden (s 94–97). Samma dag som rapporten offentliggjordes återgavs en del av innehållet även i dagspress (*DN* 23 oktober 2007). Av rapporten framgår att av dem som examinerades läsåret 2003/2004 hade 70 % etablerat sig på den svenska arbetsmarknaden 1 till 1,5 år efter examen, dvs. 2005. Andelen var lika hög bland kvinnor och män. Examinerade med konstnärlig utbildning har svårast att etablera sig på arbetsmarknaden, 29 % efter 1 till 1,5 år efter examen. Även humanister, samhällsvetare och naturvetare med generell examen, dvs. kandidat- eller magisterexamen (enligt tidigare examenssystem) har relativt låg etableringsgrad. I dessa grupper är mellan 40 till 55 % av de examinerade etablerade 1 till 1,5 år efter examen. I en jämförelse mellan 2004 och 2005 är etableringsgraden för 2005 lägre, vilket förklaras vara en följd av en allt svårare arbetsmarknad under denna period.

Mot bakgrund av arbetslöshetsstatistik dras slutsatsen att en längre utbildning medför en starkare ställning på arbetsmarknaden: högskoleutbildade har en starkare ställning än gymnasieutbildade, som i sin tur har en starkare ställning än enbart grundskoleutbildade. En förklaring som anges är yrkeshierarkier med en utbytbarhet mellan nivåer, dvs. att de som är kvalificerade för en högre nivå kan ersätta de som är kvalificerade för en lägre, men inte tvärtom. I rapporten exemplifieras det med att civilingenjörer kan ersätta högskoleingenjörer som kan ersätta tekniker, men inte tvärtom.

För skillnad i utfall mellan examen på grund- respektive avancerad nivå anges att studenter som avlagt en magisterexamen oberoende av inriktning har en något högre etableringsgrad 1 till 1,5 år efter examen än de som har avlagt kandidatexamen. Det indikerar att den längre utbildningen i vissa fall ger ett försteg vid utträdet på arbetsmarknaden (s 96). För flertalet examensinriktningar är etableringsgraden alltså högre för dem som har avlagt magisterexamen än för dem som har avlagt kandidatexamen. Etableringsgraden kan dock variera beroende på vilken inriktning en kandidat- eller magisterexamen har. I en mätning av hur snabbt olika examensgrupper etablerar sig på arbetsmarknaden hade det 2005 gått mest trögt för humanister och studenter med konstnärlig utbildning (dvs. praktiskt utövande konstnärer utbildade på konstnärligt fakultet). Av examinerade humanister med kandidatexamen från 2003/2004 var andelen etablerade på arbetsmarknaden år 2005 39 %, för humanister med en magisterexamen (enligt den äldre modellen, min anm.) var andelen etablerade 40 % (s 95). (Konstnärer med en etableringsgrad på 29 % låg sämst till.) Försteget för humanister med en magisterexamen jämfört med en kandidatexamen motsvarades år 2005 alltså av 1 %. Dessa uppgifter motsägs delvis i Högskoleverkets rapport *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2003/04* (Rapport 2007:52 R). Här anges att den grupp med magisterexamen i historia, filosofi och teologi har en något lägre etableringsgrad än de med kandidatexamen (se tabell s 16).

En viss skillnad kan även noteras mellan lärosäten. Mot bakgrund av statistik om från vilka universitet och högskolor studenter med examen söker arbete och lyckas, vilket mäts mot ett riksgenomsnitt som motsvaras av siffran 1, hamnade Karlstads universitet år 2005 på 0,97 jämsides med Mälardalen, men före Lund och Umeå (Rapport 2007:52 R, s 30).

Etableringsgraden för en och samma utbildning kan med andra ord skilja sig åt mellan olika lärosäten. Här framhåller HSV att jämförelsetalen i stor utsträckning påverkas av faktorer som ligger utanför lärosätets kontroll, såsom arbetsmarknadssituationen, konjunkturläget, hur arbetsmarknaden ser ut i lärosätets närområde, lärosätets varumärke etc.

Balansen mellan tillgång och efterfrågan på humanister

I Högskoleverkets årsrapport *Universitet och Högskolor. Högskoleverkets årsrapport* (2007:33 R) presenteras hur balansen mellan tillgången på utbildad arbetskraft och efterfrågan på arbetsmarknaden ser ut idag. Mot bakgrund av etableringsuppgifterna för examinerade med grundläggande högskoleutbildning från 1994/95 t.o.m. 2003/04 anges det att för vissa grupper av utbildade inom vård- och utbildningsområdet samt för humanister och konstnärligt utbildade pekar resultaten i dagsläget tydligt på en obalans mellan tillgång och efterfrågan. I det första fallet handlar det om brist på utbildade, i det andra om överskott (s 96). Dessa balansuppgifter ger enligt HSV dock inte så mycket vägledning för hur olika utbildningar bör dimensioneras för framtiden. Kortsiktigt är konjunkturläget betydelsefullt för de studenter som är på väg ut i arbetslivet. Långsiktigt är det istället faktorer som näringsgrensutveckling, yrkessammansättning, pensionsavgångar och annan rörlighet som är avgörande för efterfrågan på olika examensgrupper. Baserat på antaganden om utvecklingen av dessa faktorer visar högskoleverkets beräkningar av det framtida balansläget att för vissa av de trettiotal olika examensgrupper som ingår i undersökningen kommer det i ett långsiktigt perspektiv att råda ett överskott, för några en balans och för andra ett överskott. Humanister beräknas komma att tillhöra mellangruppen. HSV skriver:

Beräkningarna visar att för ungefär hälften av grupperna är balansen god mellan antal examinerade och arbetsmarknadens framtida rekryteringsbehov med nuvarande antal nybörjarplatser. Det gäller till exempel socionomer, programmerare och systemerare. Balanser mellan efterfrågan och tillgången på nyexaminerade bedöms också bli tämligen god när det gäller jurister, teologer, humanister och ekonomer. För de båda förstnämnda grupperna finns en viss risk för brist medan för de båda sistnämnda grupperna finns en viss risk för överskott.

Bland resterande utbildningsgrupper finns både grupper för vilka det finns risk för att det blir ett betydande överskott om 4–5 år om inte antalet utbildningsplatser reduceras, och för utbildningsgrupper för vilka det finns risk för betydande underskott på arbetsmarknaden om inte antalet utbildningsplatser utökas (s 96).

I dagsläget är arbetsmarknaden för humanister med andra ord kärv. I en framstegsprognos ser läget på arbetsmarknaden för humanister dock ljusare ut.

Framtidsprognoser redogörs även i Högskoleverkets rapport *Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden. Ett planeringsunderlag för läsåret 2007/08* (Rapport 2007:7 R). Syftet med rapporten är att fokusera på balansläget på arbetsmarknaden för olika utbildningsgrupper vid den tidpunkt när de som börjar sin utbildning under läsåret 2007/2008 kommer ut på arbetsmarknaden, dvs. åren efter 2010. HSV framhåller att jämfört med studenternas sökstatistik som direkt kan avläsas är arbetsmarknadens framtida behov svårare att mäta. Men några redan kända förhållanden är framtida pensionsavgångar, som dock varierar mellan yrkeskategorier. Vissa trendmässiga strukturella förändringar påverkar också det framtida behovet av arbetskraft inom olika områden. Det gäller bland annat befolkningsutvecklingen och befolkningens åldersfördelning, teknikskiften och andra förändringar inom näringsgrenarna. HSV framhåller att det inte är dagens arbetsmarknad som ska styra dimensioneringen av utbildningarna, utan morgondagens. Alltför ofta domineras valet av vilka utbildningar som är bäst att välja av det aktuella läget på arbetsmarknaden, trots att de som börjar en utbildning inte examineras förrän efter 4–5 år, ibland ännu längre fram i tiden. Perspektivet bör egentligen vara ännu längre än så menar man, eftersom de nyexaminerade ska vara verksamma på arbetsmarknaden ytterligare 30 eller 40 år.

Även i denna rapport pekar HSV:s beräkningar på balans eller tämligen god balans mellan arbetsmarknadens efterfrågan och antalet examinerade för ungefär hälften av

utbildningsgrupperna när de som nu börjar sin utbildning blir färdiga (s 9–10). Här redovisas samma uppgifter som i årsrapporten för 2007: att balansen mellan efterfrågan och tillgång bedöms bli tämligen god när för jurister, teologer, humanister och ekonomer, med viss risk för brist för de båda förstnämnda grupperna och viss risk för överskott för de båda sistnämnda grupperna. I övrigt menar man att det finns risker för över- respektive underskott på examinerade om inga förändringar i dimensioneringen görs. Till de grupper för vilka en framtida brist på nyexaminerade befaras hör t.ex. fritidspedagoger, läkare, yrkeslärare och förskollärare. För vilka det finns risk för överskott hör grundskollärare med inriktning mot senare år i grundskolan, gymnasielärare, journalister, naturvetare och examinerade med konstnärlig utbildning (dvs. praktiskt utövande från konstnärliga fakultet).

För humanister ser framtidsprognosen alltså ljusare ut än dagsläget. HSV lyfter samtidigt fram att humanister inte utgör en homogen grupp och att utsikter på arbetsmarknaden kan skilja sig åt eftersom yrkesspridningen bland humanister är stor (s 46–47). De tre vanligaste yrkesområdena för humanister är universitets- och högskolelärare (32 %), journalister, konstnärer, skådespelare m.fl. (21 %), samt arkivarier, bibliotekariéer m.fl. (16 %). Utöver dessa anger HSV ytterligare två yrkesområden för humanister: vård- och omsorgspersonal (11 %) och grundskollärare (10 %). För återstående 10 % saknas angivna yrkesområden. Förutom att humanister inte utgör en homogen grupp kan det finnas stora skillnader för utsikterna på arbetsmarknaden beroende på bransch. Konkurrenten om jobben kan enligt HSV bli hård för de inriktade mot arkeologi och museivärlden, likaså för förlags- och mediebranschen. För kvalificerade översättare menar man att behovet kommer att vara fortsatt stort, och för arkivarieyrket bedöms utsikterna bli relativt goda.

Efterfrågade kompetenser på framtidens arbetsmarknad

Vilka kompetenser som kommer att efterfrågas på framtidens arbetsmarknad redovisas i en rapport beställd av Svenskt Näringsliv: *Utbildning som bransch – en analys av högskola och eftergymnasial utbildning* (publicerad 2007 i rapportserien från Handelns Utredningsinstitut). Enligt denna rapport visade intervjuer med 100 företagare i olika branscher och storleksklasser att näringslivet i framtiden behöver medarbetare som förutom branschspecifika kunskaper har en uppsättning ytterligare kompetenser. Dessa var följande sex kompetenser:

- baskompetens (att kunna läsa, skriva och räkna ordentligt)
- social kompetens (att kunna uppfatta, bemöta och relatera till andras känslotillstånd och behov, samt att kunna samarbeta och kommunicera)
- interkulturell kompetens (att behärska fler språk än svenska och att ha en öppen inställning till olika kulturer oavsett om man möter dem i Sverige eller i andra länder)
- analytisk kompetens (att självständigt kunna lösa problem och kritiskt bedöma olika påståenden)
- entreprenörskompetens (att kunna identifiera möjligheter i omvärlden och omsätta dessa i kreativ, uppfinningsrik och innovativ handling, att ha den förståelse och kunskap som krävs för att i konkret handling starta och driva verksamhet, samt att ha förmågan att engagera människor för den egna idéns genomförande)
- ledarkompetens (att kunna organisera och leda andra människor för att nå verksamhetens mål)

Rapporten lyfter även fram hur viktig en utbildning är som signaleringsverktyg för blivande arbetsgivare. En avklarad utbildning visar inte bara att individen har kunskaper inom ett visst kompetensområde utan också att individen faktiskt har klarat utbildningen. Detta signalerar till

arbetsgivare att det här är frågan om en duktig person som dels har god förmåga att ta till sig information, dels kan genomföra och slutföra en utbildning. Denna signaleringsmekanism anges variera beroende på utbildningsform, lärosäte och arbetsgivare. Signaleringsmekanismen är t.ex. starkare för universitetsutbildningar än för en KY-utbildning, trots att KY-utbildningen kanske egentligen kan vara bättre lämpad för ett visst arbete. Det handlar om, menar man, att universitetsutbildning har ett starkt varumärke.

I rapporten framhålls att de höga utbildningskostnaderna bör leda till att fokus hamnar på utbildningars kvalitet. Man kritiserar att det idag är kvantitativa mått som styr finansieringen av universitet och högskolor, och menar att det borde vara kvalitativa mått som styr. Denna synpunkt lyfts som tidigare påpekats även fram i Dan Brändströms resursfördelningsförslag. Ytterligare kritik i rapporten beställd av Svenskt Näringsliv riktas mot universitetens informationsförmedling. Man menar att behovet av information till studenter som ska välja utbildning är stort och slår fast att informationsbristen bör åtgärdas genom att relevant information tas fram och görs lättillgänglig. Mot bakgrund av redovisningen i tidigare avsnitt av min informationssökning av utbudet av utbildning på avancerad nivå kan jag inte annat än instämna. Enligt min uppfattning är betydelsen av en förmedling av relevant och lättillgänglig information via nätet – med universitetens hemsidor som ett av de viktigaste verktygen – underskattad. Inte bara som en kanal för att nå fram till blivande studentgrupper i närområdet, utan även som ett konkurrensverktyg i tävlan om studentgrupper från andra geografiska områden än den omedelbara lokala och regionala omgivningen. Där krävs givetvis även att den utbildning som erbjuds håller en jämförelsevis hög kvalitativ nivå.

I detta sammanhang om morgondagens efterfrågade kompetenser och framtidens arbetsmarknad vill jag avslutningsvis flika in uttalanden av SACO:s ordförande Anna Ekström. Det handlar om att utbildning lönar sig genom att en längre utbildning medför en starkare ställning på arbetsmarknaden på grund av yrkeshierarkier och en utbytbart mellan nivåer; att de som är kvalificerade för en högre nivå kan ersätta de som är kvalificerade för en lägre, men inte tvärtom. I en artikel i *Universitetsläraryn* (16/07, s 8–9) rekapituleras uttalanden av Ekström under ett miniseminarium på Bokmässan i Göteborg hösten 2007 om universitetens forskningspolitik. Hon hävdade där att för morgondagens arbetsgivare kommer forskarutbildade att bli allt viktigare på grund av att dagens forskarutbildning kommer att räknas som framtidens studentexamen, och arbetsgivarna kommer att förstå att om de vill ha de tio bästa procenten i en årskull så är det bland disputerade de ska leta. Som en kommentar till urholkningen av anslagen till forskning, vilket inneburit att post doc-tjänsterna fått stryka på foten, menade hon att dagens doktorander istället kommer att ha många andra jobb att välja på, inte de jobb de hade tänkt sig och kanske inte i Sverige, men roliga och intressanta jobb och dessutom bättre betalda än post doc-tjänsterna.

Strategidokument vid Karlstads universitet

I strategidokument *Strategi för Vision 2015* formuleras två mål för utbildningen vid Karlstads universitet. Ett mål är att ”breda (öppna) ingångar inom några viktiga utbildningsområden ger grund för studenternas val av profilerande utgångar” (opag). Det andra målet för utbildning är att ”basen i utbildningen skall ge bred kunskap i kombination med bildning, vetenskapligt förhållningssätt och kritisk reflektion”. Dessa två mål finns även med i dokumentet *Verksamhetsplan för Karlstads universitet 2006–2009* (opag). För utbildningar anges långsiktiga mål i fem punkter, av vilka de två första lyder på samma sätt som ovan: ”breda (öppna) ingångar inom några viktiga utbildningsområden ger grund för studenternas val av profilerande utgångar” och ”basen i utbildningen skall ge bred kunskap i kombination med bildning, vetenskapligt

förhållningssätt och kritisk reflektion”. En tredje punkt är att ”utveckla forskarskolor inom ämnesöverskridande kunskapsområden”.

Ovanstående inriktning för utbildning följs upp i formuleringen av mål för forskarutbildningen och forskning vid KaU i strategidokumentet *Forskningsstrategi 2005–2008 Karlstads universitet*. Här anges att KaU:s roll i det nationella systemet utgår från tre grundläggande värderingar: det öppna universitetet, det mångvetenskapliga universitetet och det lärande universitetet (s 20). I formuleringen av strategier för att utveckla forskningen vid KaU anges det som första punkt i handlingsplanen att ”fortsätta uppbyggnaden av stabila och utvecklingsbara utbildnings- och forskningsmiljöer som berikar universitetets samtliga ämnesområden genom gränsöverskridande samarbeten” (s 7). I formuleringen av forskarutbildningens inriktning, uppläggning och genomförande listas ett urval kvantitativa och konkreta mål för 2010, där det som punkt ett anges att ”Forskarutbildning ges inom ramen för minst 25 ämnen eller teman och för mer än 500 forskarstuderande” (s 13).

Även om formuleringar i strategidokument kan komma att förändras genom anpassningen av volym och profiler till ett omgivande sammanhang, är en framarbetad profil vid KaU en viktig utgångspunkt för det påbörjade arbetet med att utforma utbildning på avancerad nivå i humaniora vid samma lärosäte. Utbildningen på avancerad nivå är placerad mellan grundutbildningsnivån och forskarutbildningsnivån. Utformningen av utbildningen på avancerad nivå bör därmed dels ta avstamp från grundnivån, dels sikta mot FU-nivån för vilken den skall utgöra en plattform.

Högskoleverkets kriterier för utbildning på avancerad nivå

De kriterier för avancerad nivå som fastställts av HSV anges i *Prövning av masterexamensrätt* (Rapport 2007:46 R). I *Bilaga 1* (om ”Bestämning av begrepp och objekt för prövning av masterexamensrätt”), citeras HF 6 kap 26§ som lyder: ”Tillstånd att utfärda masterexamen får även lämnas till en högskola inom ett område där högskolan inte får utfärda examina på forskarnivå, om den vetenskapliga miljön inom *området* [min kurs.] är av sådan kvalitet och omfattning att högskolan kan erbjuda utbildning med nära anknytning till utbildning på forskarnivå” (s 187). Det som skall prövas är alltså den kvalitativa nivån inom ett område. Ett område anges finnas ”på en skala mellan vetenskapsområde och huvudämne (med det gamla systemets terminologi)”. Generalistgruppens tolkning av ”område” definieras genom följande tre punkter: 1) område är mindre än ett vetenskapsområde, 2) område är större än eller lika med ett huvudområde, 3) huvudområde är större/vidare/tvärare än eller lika med ett huvudämne (s 187).

I *Bilaga 2* (om ”Aspekter och kriterier vid prövning av masterexamensrätt”), anges de generella krav HSV ställer vid examensrättsprövning av utbildning på avancerad nivå. För bedömning av lärarkompetens och lärarkapacitet anges bland annat följande kriterier: ett tröskelvärde på 2–3 docentkompetenta lärare knutna till huvudområdet och anställda på lärosätet, att en av dessa skall vara examinator, att de mest kvalificerade lärarna är aktiva inom examensarbetet, och att det skall finnas lärare knutna till utbildningen som bedriver aktiv forskning. En sista punkt lyder: ”Vid bedömningar av tvär- och mångvetenskapliga mastersansökningar gäller särskilt att institutionella förutsättningar för samarbete i lärarlaget skall finnas” (s 189). Ovanstående krav av HSV bör alltså ställas mot befintlig lärarkapacitet och vetenskaplig kompetens vid KaU.

Förslag på kategorier av studiegångar

Förslag på övergripande modeller för utbildning på avancerad nivå vid Estetisk-filosofiska fakulteten vid KaU arbetas under hösten 2007 fram av Bengt Novén (Utbildnings- och

forskningssamordnare vid Estetisk-filosofiska fakulteten). Novéns ambition är att täcka det humanistiska och pedagogiska utbildningsområdet ur både ett forskarutbildningsperspektiv och ett ämnesutbildningsperspektiv. Ett problem Novén anger är möjligheten till examen på avancerad nivå för små huvudområden/ämnen, där det gäller att finna modeller som håller samman ämnena. Arbetet utgår från två honnörssord: samarbete (mellan ämnena) och anställningsbarhet (genom utbildning i program eller rekommenderad studiegång).

Novén presenterar ett förslag som innehåller fyra kategorier av studiegångar. Den *första* kategorin kallad skalmagister/master är ett ämnesmagister/masterprogram, vilket vilar på befintliga huvudområden. Denna kategori ger inte möjlighet till examen i små ämnen. Den *andra* kategorin utgörs av ett interdisciplinärt magister/masterprogram. Här skulle ämnen kunna föras samman tänkta ur ett estetiskt-filosofiskt fakultetsperspektiv, med inriktning mot de tre stora områden som finns inom fakulteten: kultur, språk och utbildning. Programmet skulle innehålla en eller två obligatoriska kurser inriktade mot t.ex. teori och metod, och språk och kommunikation. Denna modell bygger på samarbete och ett gemensamt kursutbud, och ger möjlighet att ge generell examen på avancerad nivå i små ämnen. Den *tredje* kategorin är en yrkesmagister/master med inriktning mot pedagogisk yrkesverksamhet. Programmet skulle kunna ges som vidareutbildning av lärare och som en introduktion till FU och även kopplas till Bro & Designprojektet. Den *fjärde* kategorin formuleras som ett lösligare magister/masterprogram på engelska. Målgruppen för detta program skulle vara utbytersstudenter (*free movers*) och baseras på studiegången för kursen *Nordic Studies*. Denna modell är inte enbart fakultetsgemensam utan universitetsgemensam och skulle bygga på samarbete med t.ex. statsvetenskap och kulturgeografi.

Förslag på modeller för magister- och masterexamen

Mot bakgrund av föregående redovisning vill jag i detta sista avsnitt ge några tentativa förslag på modeller för avancerad utbildning i humaniora vid Karlstads universitet. De förslag på fyra övergripande kategorier som Bengt Novén presenterat avser den estetisk-filosofiska fakulteten, med tolv huvudområden/ämnen, vilka har kandidatexamensrätt och ger D-kurser enligt den gamla modellen (Engelska, Filmvetenskap, Genusvetenskap, Idéhistoria, Konst- och bildvetenskap, Litteraturvetenskap, Musik, Religionsvetenskap, Spanska, Svenska språket, Pedagogik och Specialpedagogik). Eftersom denna analys begränsats till att omfatta området humaniora koncentrerar jag mig istället här på Avdelningen för Humaniora och genusvetenskap, med åtta ämnen/huvudområden. Två av dessa, Dans och Drama, har inte kandidatexamensrättighet. Övriga sex huvudområden – Filmvetenskap, Genusvetenskap, Idéhistoria, Konst- och bildvetenskap, Litteraturvetenskap och Religionsvetenskap – har kandidatexamensrättighet och etablerade D-kurser enligt den gamla modellen. Engelska, Litteraturvetenskap och Religionsvetenskap har även forskarutbildning. För att återknyta till syftet med rapporten är frågan: Vad kan vi göra här? Denna fråga leder till följdfrågor som: Vilka lärarkompetenser finns? Och vilka förutsättningar finns på grundnivån?

Om vilka förutsättningar som finns på grundnivån gäller det att hitta möjliga kontaktytor mellan dessa sex relativt små huvudområden som det går att bygga vidare på. Flera huvudområden har redan ett samarbete genom programutbildningen *Kulturvetarprogrammet*. Detta program skulle kunna beskrivas som ett ämnesöverskridande kunskapsområde, vilket bygger på ett samarbete mellan fem huvudområden: Idéhistoria, Filmvetenskap, Konst- och bildvetenskap, Litteraturvetenskap och Media och kommunikationsvetenskap. Det sistnämnda tillhör ett annat fakultet (för ekonomi, kommunikation och IT), så här finns dessutom ett samarbete över fakultetsgränser. En utbildning på avancerad nivå som bygger vidare på grundnivåns *Kulturvetarprogram* (som vid LiU) skulle kräva att dels finna en inriktning och en profilering för avancerad nivå och dels förankra dessa i antingen de fem huvudområden som redan ingår på

grundnivån, eller i ännu fler huvudområden, antingen vid avdelningen – Genusvetenskap, Religionsvetenskap och Engelska – eller vid annan fakultet. Utbildningen rymmer möjlighet till både en praktisk inriktning mot ett yrkesliv eller en teoretisk inriktning mot vidare studier och FU-utbildning. *De förslag som följer på inriktningar och profiler är med förbehållet att de är högst tentativa.* En profil för en praktisk inriktning skulle kunna vara mot kulturturism, upplevelseindustri, kulturentreprenör, etc. För denna profil skulle ett samarbete kunna etableras med det treåriga turismprogrammet (180 hp), där inriktningen på grundnivån är mot antingen kulturgeografi (vid fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper) eller mot företagsekonomi (vid fakulteten för ekonomi, kommunikation och IT). En annan profil för en praktisk inriktning skulle kunna vara mot musei-, arkiv- och galleribranschen, eventuellt i ett samarbete av någon form med *Skapande Centrum*, eller mot mediabranschen och journalistik (radio, tv, skribenter i tidskrifter, kritiker i dagspress, osv.). Den sistnämnda profilen skulle kunna bygga på en större betoning på studenternas skrivande och ett fortsatt samarbete med Medie- och kommunikationsvetenskap. Och kanske även med andra huvudområden vid samma fakultet, som Informatik och varför inte Psykologi? För båda dessa varianter av praktisk inriktning skulle praktikperioder kunna vara inbakade i utbildningen. En teoretisk inriktning på avancerad nivå för *Kulturvetarprogrammet* kan beroende av vilka huvudområden som införlivas ge utrymme för ett flertal profiler att välja bland, som kulturvetenskap, kulturstudier, kritiska kulturstudier, visuella kulturstudier, globala kulturstudier, kulturella fenomen i ett globalt perspektiv (religion, språk, mediebrus, visuella artefakter, etc), utifrån valda kritiska och maktanalytiska perspektiv (som t.ex. genusperspektiv, postkoloniala perspektiv, etnicitetsperspektiv, intersektionalitetsperspektiv, etc). De krav på lärarkompetens som HSV ställer för examensrättigheter på avancerad nivå (2–3 docentkompetenta lärare knutna till huvudområdet och anställda på lärosätet) bör kunna tillgodoses genom den samlade lärarkåren inom de huvudområden som knyts till utbildningen.

En annan form av redan etablerat samarbete mellan huvudområden vid avdelningen är mellan Idéhistoria, Filmvetenskap och Konst- och bildvetenskap. På de terminslånga C- och D-kurserna (30 hp) ges den första delkursen (7,5 hp) på både C- och D-nivå i respektive huvudområde gemensamt av tre lektorer, som var för sig representerar sitt huvudområde. Studenterna från vart och ett av dessa tre huvudområden läser den första delkursen tillsammans som en sammanhållen studentgrupp, med gemensam kurslitteratur, gemensamma seminarier och med samma krav på kursexaminering. Dessutom har manualen för uppsatsskrivande i respektive huvudområde synkroniserats från och med hösten 2007, så att kravnivån på samtliga studenter likställs och den vetenskapliga kvalitén förankras utifrån en gemensam plattform. Från och med hösten 2007 kommer under slutet av terminen även de färdiga uppsatserna ventileras vid gemensamma uppsattsseminarier och som examinator kommer lektorer över ämnesgränserna att kunna anlitas. En utbildning som leder till magister- respektive masterexamen skulle kunna baseras på de naturliga kontaktytor som existerar mellan dessa tre huvudområden och det redan etablerade samarbetet. En praktisk eller teoretisk inriktning skulle kunna arbetas fram mot en mot en vald profil (t.ex. skrivande kring mediespecifik kommunikation för en praktisk eller maktanalyser i ett nutida globalt perspektiv för en teoretisk). HSV:s krav på tillräcklig lärarkompetens är här beroende av bifall på Conny Mithanders ansökan om docentkompetens. (John Sundholm har docentkompetens, Eva Zetterman har inte docentkompetens och kravet är 2–3 med docentkompetens.)

Naturliga kontaktytor för utbildning på avancerad nivå finns givetvis mellan fler av de huvudområden som hör till Avdelningen för humaniora och genusvetenskap. Jag tänker här på förbindelser mellan exempelvis Filmvetenskap – Konst- och bildvetenskap – Genusvetenskap, Idéhistoria – Litteraturvetenskap – Religionsvetenskap, Filmvetenskap – Litteraturvetenskap, Konst- och bildvetenskap – Religionsvetenskap, eller Filmvetenskap – Konst- och bildvetenskap

– Litteraturvetenskap – Idéhistoria. Kombinationerna är otaliga och det finns säkert förslag på andra och fler än de jag, präglad av min ämnestillhörighet, har insikt i.

Som Bengt Novén påtalade i presentationen av studiegångar är det ett problem med examen i små huvudområden. En förutsättning att ge utbildning på avancerad nivå är därmed beroende av att flera huvudområden arbetar tillsammans. Som redovisningen av andra lärosätens utbud visar kan det ske på flera olika sätt. Ett är att tillsammans utforma masterprogram. Nackdelen med program är att om de är alltför bundna till en på förhand bestämd studiegång med terminslånga kurser i en bestämd ordningsföljd kan ett studentbortfall under senare terminer innebära att man tvingas ställas in hela terminer. Att binda en utbildning på avancerad nivå till ett bundet program med så pass små huvudområden det här är frågan kan vara riskabelt (se LiU). Om ett program däremot är öppet för individuella val, där studenten kan välja fritt mellan ett större utbud av delkurser som ges av antingen ett enskilt huvudområde eller flera tillsammans, blir enbart den enstaka delkursen drabbad om för få söker.

Den modell jag bedömer som mest hållbar för KaU:s del med flera små huvudområden är den GU satsat på. Denna modell skulle innebära att samtliga huvudområden med kandidatexamensrättighet kan erbjuda delkurser på avancerad nivå och att studenter från alla sex huvudområden med kandidatexamensrättighet ges behörighet att söka dessa. Enligt denna modell kan kurserna antingen läsas inom ett utbildningsprogram eller för en individuell utbildningsprofil och båda dessa alternativ leder fram till antingen en magisterexamen (60 hp) eller en masterexamen (120 hp). Små huvudområden som det här är frågan om blir även mindre sårbara om kurserna inte är skiktade sinsemellan, dvs. bundna till antingen magister- eller masternivå, utan angivna som kurser på avancerad nivå. Kurslängden bör även anpassas till den som – med några få undantag vid SU och LU – är den gängse vid övriga lärosäten i Sverige: 7,5 hp, 15 hp och 30 hp. Längden på uppsatskurser bör anpassas till HSV:s krav: 15 hp för magisterexamen och 30 hp för masterexamen. En uppsatsvariant på 15 hp för masterexamen bör även erbjudas de studenter som uppfyllt kraven för magisterexamen. Långa läskurser på 30 hp kanske främst är aktuellt för huvudområden med större studentvolym från grundnivån och forskarutbildning.

För alternativet att läsa fristående kurser inom ett program kan en inriktning väljas som förslagsvis avspeglar avdelningens profil: Humaniora och genusvetenskap. Program på avancerad nivå i humaniora med flera huvudområden involverade finns vid andra lärosäten som *Humanistiskt program* (60/120 hp) vid GU, *Historiska studier* (120 hp) vid LU, *Masterprogram i språk, litteratur och historia* (120 hp) vid VxU, *Masterprogram i Humaniora* (120 hp) vid UU och *Humaniora: Mening, kultur och kritik* (120 hp) vid ÖU. Master i rubriken bör dock undvikas för att inte skapa förvirring och ge fel signaler om att programmet kan avslutas med magisterexamen efter ett år. Av de fyra förslag på övergripande kategorier som presenterats av Bengt Novén motsvarar denna modell både i sin programform och som individuell utbildningsprofil kategori två: ett interdisciplinärt magister/masterprogram.

Det samarbete över ämnesgränserna som denna modell inbjuder till stämmer väl överens med formuleringar i KaU:s strategidokument för utbildning och forskning: om breda och öppna ingångar med möjlighet till studenternas val av profilerande utgångar, utvecklandet av ämnesöverskridande kunskapsområden och uppbyggnaden av stabila och utvecklingsbara utbildnings- och forskningsmiljöer som berikar universitetets samtliga ämnesområden genom gränsöverskridande samarbeten. Förutom kravet på 2–3 docentkompetenta lärare skapar denna öppna modell med samarbete över ämnesgränserna även förutsättningar att kunna uppfylla ytterligare ett av de krav som HSV ställer för bedömning av lärarkompetens och lärarkapacitet vid examensrättsprövning av utbildning på avancerad nivå: att institutionella förutsättningar för samarbete i lärarlaget skall finnas.

Fördelen med denna modell är den tillåter studenter att fortsätta sina studier inom sitt respektive huvudområde trots en liten studentgrupp, samtidigt som utbildningen får en betydligt större mångvetenskaplig karaktär och ger en bredare kompetens, både på arbetsmarknaden och för fortsatta studier. Den skulle bestå av ett erbjudande av ett stort utbud fristående delkurser som studenter kan välja mellan för en examen på magister- eller masternivå. För att undvika de nackdelar som bundna program visat sig innebära skulle kursstrukturen förslagsvis baseras på fristående delkurser om 7,5 eller 15 hp som erbjuds av flertalet huvudområden vid avdelningen. Varje huvudområde skulle beroende av lärarkapacitet kunna erbjuda en eller flera delkurser om 7,5 eller 15 hp per termin. Dessa skulle kunna ges på halvfart för att ge studenterna utrymme att läsa delkurser från olika huvudområden parallellt. Delkurserna skulle vara baserade på en gemensamt utformad plattform och förslagsvis inte vara bundna till antingen det första eller andra året på avancerad nivå, utan kunna väljas fritt med möjlighet för studenten till både magister- eller masterexamen.

Framarbetandet av kursstruktur och innehåll kräver att gemensamma diskussioner förs i någon form av arbetsgrupp bestående av representanter för berörda huvudområden vid Avdelningen för humaniora och genusvetenskap. Förutom den avancerade utbildningens struktur och innehåll handlar en viktig diskussion om hur kursinnehållet kan utformas för att tillgodose befintliga förkunskaper hos både ”nya” och ”gamla” studenter i ett huvudområde. Utformningen av utbildning på avancerad nivå skulle även kunna ligga till grund för att utveckla forskarskolor inom ämnesöverskridande kunskapsområden.

Källförteckning

Muntliga källor

Arnqvist, Anders, Vicerektor vid Karlstads universitet. Samtal 25 september 2007.
Brändström, Dan, regeringens utredare om ett nytt resurstilldelningssystem för högre utbildning i Sverige. Muntlig redovisning under uppföljningskonferens av Högskoleverkets kvalitetsutvärdering av film-, konst-, musik- och teaterverksamhet, Nalen, Stockholm 19 september 2007. (Egna anteckningar 19 september 2007 samt Mötesanteckningar av Anna Ahlm och Per Rosenblad, 21 september 2007, HSV, Reg.nr. 643-3407-5.)
Novén, Bengt, Utbildnings- och forskningssamordnare, Estetisk-filosofiska fakulteten, Karlstads universitet. Samtal 21 november 2007.

Hemsidor

Högskoleverket, *Den svenska högskolan* (senast uppdaterad 12 juni 2007).
<http://www.hsv.se/densvenskahogskolan.4.539a949110f3d5914> (10 oktober 2007)
Högskoleverket, *Högskoleförordningen. Bilaga 2* (senast uppdaterad 23 augusti 2007).
<http://www.hsv.se/publikationerarkiv/lagarochregler/hogskoleforordningen> (10 oktober 2007)
Högskoleverket, *Tillträde till avancerad nivå* (senast uppdaterad 1 januari 2007).
<http://www.hsv.se/lagockratt/reglernaipraktiken/antagning/tilltraede> (10 oktober 2007)

LÄROSÄTEN:

Göteborgs universitet

Avancerad nivå vid Humanistiska fakulteten / Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet. http://hum.gu.se/utbildning/avancerad_niva (9 oktober 2007)
Göteborgs universitet. <http://www.utbildning.gu.se> (9 oktober 2007)
Utbildning / Humanistiska fakulteten vid Göteborgs universitet. <http://hum.gu.se/utbildning> (9 oktober 2007)

Karlstads universitet

Hitta din utbildning vid Karlstads universitet. <http://www.kau.se/utbildning> (9 oktober 2007)
Karlstads universitet. http://www.kau.se/utbildning/program_detail.lasso (9 oktober 2007)

Linköpings universitet

Linköpings universitet: Master- och övrig påbyggnadsutbildning.
<http://www.liu.se/utbildning/pabyggnad> (9 oktober 2007);
http://www.liu.se/utbildning/pabyggnad/Hosten_2007 (9 oktober 2007)
Linköpings universitet: utbildning. <http://www.liu.se/utbildning> (9 oktober 2007)

Lunds universitet

Humaniora och Teologi. <http://www.ht.lu.se/> (9 oktober 2007);
<http://www.ht.lu.se/utbildning/Masterprogutbildningamnen.php> (9 oktober 2007);
<http://www.ht.lu.se/utbildning/MasterprogutbildningamnenHT07.php> (9 oktober 2007)
Kurser och program - Lunds universitet. <http://www.lu.se/o.o.i.s/320> (9 oktober 2007)
Literature-Culture-Media – Kund University.
<http://www.ht.lu.se/utbildning/Masterprogutbildningamnen.php> (9 oktober 2007)
Nya utbildningar - Lunds universitet. <http://www.lu.se/o.o.i.s/8473> (9 oktober 2007)
Visual Culture, Master's Programme. <http://www.arthist.lu.se/visualculture> (9 oktober 2007);
<http://www.arthist.lu.se/visualculture/description.html> (9 oktober 2007);

<http://www.arthist.lu.se/visualculture/design.html> (9 oktober 2007);
<http://www.arthist.lu.se/visualculture/theory.html> (9 oktober 2007)

Mittuniversitetet

Mittuniversitetet – Hem HUM. http://www.miun.se/default_28493.aspx?epslanguage=EN (23 oktober 2007)

Mittuniversitetet – Lista på utbildningar i katalogen.

http://www.miun.se/mhtemplates/kataloglist_20403.aspx?pab (23 oktober 2007)

Mittuniversitetet – Multicampusuniversitetet. <http://www.miun.se/> (23 oktober 2007)

Mittuniversitetet. – Utbildning. http://www.miun.se/mhtemplates/MHPage_8610.aspx (23 oktober 2007)

Mittuniversitetet. – Utbildningsutbud. http://www.miun.se/mhtemplates/MHPage_28534.aspx (23 oktober 2007)

Mittuniversitetet – Visa program i katalogen.

http://www.miun.se/mhtemplates/katalogprogram_20399.asp (23 oktober 2007)

Stockholms universitet

Stockholms universitet: Nyheter. <http://www.su.se/utbildning/nyheter> (9 oktober 2007);

Sök utbildning. <http://sisu.it.su.se/serach?filter%5Bsubject%5D=59> (9 oktober 2007);

<http://sisu.it.su.se/serach?filter%5Bsubject%5D=101> (9 oktober 2007);

sisu.it.su.se/serach?filter%5Bsubject%5D=48 (9 oktober 2007);

Utbildningsinformation. <http://sisu.it.su.se/info/index/KV5100> (9 oktober 2007)

Ämnen. <http://sisu.it.su.se/subject/subjects/1> (9 oktober 2007)

Umeå universitet

Institutioner vid Humanistisk fakultet. <http://www.umu.se/humfak/institutioner/index.html> (9 oktober 2007)

Umeå universitet. <http://www.umu.se/> (9 oktober 2007)

Utbildning – Humanistisk fakultet. <http://www.umu.se/humfak/utbildning/master/index.html> (9 oktober 2007); http://www.umu.se/humfak/utbildning/kurser_vt08.html (9 oktober 2007)

Utbildningar vid Umeå universitet.

http://www.utbildningar.umu.se/pluto/portal/SelmaPortlet/_rp_S (9 oktober 2007)

Ämnen – Humanistisk fakultet. <http://www.umu.se/humfak/utbildning/kurs-prog.html> (9 oktober 2007)

Uppsala universitet

Anmälan till kurser och program. <http://info.uu.se/fakta.nsf/sidor/anmalan.till.idF8.html> (23 oktober 2007)

Enheter vid Uppsala universitet. <http://info.uu.se/fakta.nsf/sidor/enheter.vid.idEB.html> (23 oktober 2007)

Master Programmes Taught in English.

<http://info.uu.se/fakta.nsf/sidor/masters.programmes.idd2.html> (23 oktober 2007)

Universitet a-ö. <http://info.uu.se/fakta.nsf/index?OpenView&RestrictToCategory=a> (23 oktober 2007)

Uppsala universitet. <http://www.uu.se/> (23 oktober 2007)

Uppsala universitet 2007/2008: Historisk-filosofiska fakulteten.

<http://www.selma.uu.se/publik/main?AF=01000&fakultet=HH&las> (23 oktober 2007)

Uppsala universitet::Education:: Master Programme in.

<http://www.selma.uu.se/publik/main?AF=0300&funktion=master> (23 oktober 2007)

Uppsala universitet::Education:: Masterprogram i humaniora.

<http://www.selma.uu.se/publik/main?AF=0300&funktion=utbpl> (23 oktober 2007)

Uppsala universitetskatalog. <http://www.uu.se/Adresser/HH> (23 oktober 2007)
Utbildning vid Uppsala universitet. <http://www.uu.se/Utbildning> (23 oktober 2007)

Växjö universitet

Växjö universitet: Fristående kurser. <http://druvek.vxu.se/utb/kurslista.lasso> (9 oktober 2007)
Växjö universitet: Program och påbyggnadsutbildningar.
<http://druvek.vxu.se/utb/programlista.lasso?ID=PRI1136> (9 oktober 2007)
Växjö universitet: Utbildningsprogram. <http://druvek.vxu.se/utb/programlista.lasso> (9 oktober 2007)

Örebro universitet

Örebro universitet. http://www.oru.se/start_2339.aspx (9 oktober 2007)
Örebro universitet – Utbildning.
http://www.oru.se/templates/oruExtIntroPageLevel2_2339.aspx (9 oktober 2007)
Ämne:. http://glada.oru.se/studieinformation/kurs_lista.cgi?amnesgruppko (9 oktober 2007)
Ämnen läsåret 2007/2008. http://glada.oru.se/studieinformation/amnesgrupp_lista.cgi?lasar= (9 oktober 2007)

Tidskrifter och dagspress

Elisasson, Per-Olof, ”Doktorander har en ljus framtid med roliga jobb”, *Universitetsläraren*, 2007:16, s. 8–9.
Elisasson, Per-Olof, ”Kvalitet och aktivitet föreslås ge pengar”, *Universitetsläraren*, 2007:18, s. 4–5.
Jällhage, Lenita, ”Studierna som leder till arbete”, DN, 23 oktober 2007.
www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=147&a=708151 (24 oktober 2007)
Strömkvist, Stig, ”Humanister kan få fler lärarledda lektioner”, *Sydsvenskan*, 7 augusti 2007.
<http://sydsvenskan.se/sverige/article257159.ece> (31 oktober 2007)

Rapporter

Högskoleverket, *Etableringen på arbetsmarknaden – examinerade 2003/04*, Rapport 2007:52 R
Högskoleverket, *Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden. Ett planeringsunderlag inför läsåret 2007/08*, Rapport 2007:7 R
Högskoleverket, *Minskad tillströmning till högre utbildning – analys och diskussion om möjliga orsaker*, Rapport 2007:42 R
Högskoleverket, *Minskningen av antalet studenter avstannar*, Statistisk analys, nr. 2007:6
Högskoleverket, *Klassificering av kurser vid universitet och högskolor 2006*, Statistisk analys, nr. 2007:5
Högskoleverket, *Prövning av masterexamensrätt 2007*, Rapport 2007:46 R
Högskoleverket, *Universitet och högskolor: Högskoleverkets årsrapport 2007*, Rapport 2007:33 R
Prochazka, Nora et. al, *Utbildning som bransch – en analys av högskola och eftergymnasial utbildning*, AB Handelns utredningsinstitut (HUI), 2007.